

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «МЕДИЧНЕ ПРАВО» ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Мельникова К.М.

Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського

У статті розглянуто сутність, функції та особливості реалізації компетентісного підходу у системі вивчення дисципліни «Медичне право», здійснено теоретичний аналіз наукових джерел з метою дослідження історії виникнення, особливостей реалізації цього підходу в практиці медико-правової освіти. Формування висококваліфікованого фахівця-медика на додипломному рівні неможливе без оволодіння ним певного рівня правових та медичних знань, в тому числі прав людини (пацієнта) у сфері охорони здоров'я. Також, у статті досліджується співвідношення правової компетентності та компетенції майбутнього медичного працівника у його професійній діяльності. Розглянуто пропозиції втілення правової компетенції в ряд нормативно-правових актів у сфері охорони здоров'я.

Ключові слова: компетентісний підхід, медичне право, правова культура, правова свідомість, навички, вміння, правова компетенція, кредитно-модульна система, студент-медик.

Постановка проблеми. Медичне право як навчальна дисципліна не є новим явищем в медичній освіті, адже саме медичні вищі перші почали впроваджувати в навчальні плани підготовку студентів і слухачів на додипломному та післядипломному рівнях цей курс. Наша держава перебуває на етапі докорінних змін усіх державницьких сфер, з поміж яких і охорона здоров'я.

Удосконалення системи вищої медичної освіти здійснюється на засадах компетентісного підходу, а саме спрямовано на формування та розвиток професійних компетентностей майбутнього медичного працівника (лікаря).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення наукових джерел дало змогу зазначити, що проблемами у вищій школі, зокрема медичного напрямку, як в Україні, так і за кордоном, присвячували свої наукові дослідження педагоги, психологи та юристи [1].

Питання правової компетенції як складової частини компетентісного підходу досліджували у своїх працях І.П. Василюк, О.С. Денисова, О.Д. Джура, А.Ф. Крижановський, В.І. Царенко та інші. Теоретико-методологічне та практичне формування правової освіти майбутніх медичних працівників відображено в роботах І.Я. Сенюти.

Звертаючись до витоків компетентісного підходу, розглянемо ідеї ефективності знань, ціннісного ставлення особистості до набутих знань як основи самореалізації. У цьому сенсі широко відомий науковий доробок В. Сухомлинського, який дослідив і реалізував у педагогічному досвіді можливість поєднання навчання, праці, практичної повсякденної діяльності студентів-медиків. Б. Дяченко визначив перспективні напрями осмислення компетентісного підходу до якості вищої освіти на засадах ідей В. Сухомлинського [2, с. 13-16].

А ось на думку Г. Селевка, компетентісний підхід означає поступову переорієнтацію провідної освітньої парадигми з переважаючою трансляцією знань і формуванням навичок на створення умов для оволодіння комплексом компетенцій, які означають потенціал, здатність випускника до виживання і стійкої життєдіяльності в умовах су-

часного багаточинникового соціально-політичного, ринково-економічного, інформаційно-комунікаційно насиченого простору [3, с. 138-143].

Розглядаючи проблему модернізації професійної освіти, визначаючи вимоги до випускника вищого навчального закладу, дослідники широко використовують термін «професійна компетентність» як готовність і здатність фахівця приймати ефективні рішення при здійсненні професійної діяльності [4, с. 5].

Але поруч із багатьма дослідженнями правова компетентність студента-медика, як вагомий чинник професійної діяльності в сфері охорони здоров'я, носить фрагментарний характер та не є пріоритетною серед наукових пошуків.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що проблема реалізації компетентісного підходу в розвитку студента-медика в системі вивчення дисципліни «Медичне право», як одна з умов удосконалення та модернізації вищої медичної освіти, не була окремо досліджена як у практичному так і в теоретичному аспектах.

Мета статті. Метою роботи є аналіз дисципліни «Медичне право» для студентів-медиків вищих навчальних закладів, фахова підготовка, що має на меті формування і розвиток їхньої компетенції у галузі медичного права, що в свою чергу породжує компетентність медичного працівника у майбутньому. Спрямована на отримання необхідного обсягу теоретичних медико-правових знань, набуття практичних навичок у сфері охорони здоров'я. Студенти-медики під час оволодіння дисципліною набувають достатнього рівня правової культури та правової свідомості для збереження балансу взаємовідносин між суб'єктами медичних правовідносин та дотримання прав людини в сфері охорони здоров'я. Необхідно обґрунтувати потребу введення поняття «правової компетентності» та «компетенції» в нормативно-правові акти у сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в Україні триває процес реформування освітньої системи, спрямований на розвиток та набут-

тя особистістю якісних здібностей, приведення вітчизняних критеріїв та стандартів освіти у відповідність до європейських вимог. Значне збільшення часу на безпосереднє індивідуальне спілкування викладача і студента в процесі навчання передбачає запровадження кредитно-модульної системи. Це, в свою чергу, зменшує частку прямого зовнішнього інформування і розширює сферу застосування інтерактивних форм і методів роботи студентів під керівництвом викладача та повноцінної самостійної роботи [5].

Оновлення змісту медичної освіти на основі компетентнісного підходу до підготовки майбутніх фахівців набуло особливої уваги для випереджального розвитку нашої країни.

Цілеспрямоване набуття студентами знань, умінь і навичок, їх трансформація у компетентності сприяє особистісному культурному розвитку майбутнього фахівця, здатності швидко реагувати на запити часу. Компетентнісно орієнтована професійна підготовка студентів у вищих навчальних закладах виражається в її орієнтації на результат, що виявляється у формі компетенцій, тобто готовності студентів до активної професійної діяльності [6, с. 19]. Отже найбільш важливою компетентністю майбутнього фахівця-медика є його професійна компетентність, що формується з компетенції та охоплює досвід, знання, вміння, психологічну готовність студента [7, с. 18].

Навчальні компетенції визначають необхідність освіти впродовж усього життя і лежать в основі безперервної професійної освіти, що особливо важливо для майбутніх фахівців медичної сфери, покладені в основу кваліфікації випускника, відображені в освітньо-кваліфікаційній характеристиці, що визначає готовність до майбутньої професійної діяльності [8].

Вміло виявлені компетентності у студентів в майбутньому породжуватимуть правову компетенцію медичних працівників.

Після набуття вмінь та навичок студентами – медиками у сфері охорони здоров'я формується пріоритетність взаємозв'язків пацієнта та лікаря. При цьому медичний представник демонструє не лише професійні знання та етику спілкування. Він повинен бути переконаний, що його дії не суперечать основним конституційним правам людини та не виникнуть в подальшому претензії з боку пацієнта, а закладення фундаменту з правових знань із студентської лави сприятиме формуванню правової свідомості та правової культури майбутніх фахівців.

У студента під час навчання повинні сформуватись медико-правові навички та вміння, адже процес формування відбувається на основі набутих правових знань шляхом отримання, прийняття та удосконалення тієї чи іншої інформації, матеріалу, прикладів, що мають правовий характер. *Навички* характеризуються ступенем засвоєння теоретичного матеріалу на основі одержаних раніше правових знань у процесі медико-правової діяльності, а *вміння*, в свою чергу, означають наявність в особи певної правової інформації, властивостей, навичок, звичок, що забезпечують їй можливість активності в життєвих ситуаціях.

Цілеспрямоване набуття медико-правових знань, умінь і навичок, їх трансформація у ком-

петентності сприяє особистісному культурному розвитку молодого медика, здатності швидко реагувати на запити часу.

Основною метою вивчення дисципліни «Медичного права» у медичних університетах є формування і розвиток професійної компетенції медичних працівників у галузі охорони здоров'я, спрямованих на отримання необхідного обсягу теоретичних медико-правових знань, оволодіння достатнім рівнем правової культури і правосвідомості для збереження балансу взаємин між суб'єктами медичних праводносин і дотримання прав людини у сфері охорони здоров'я.

Тому студент у вищих медичних навчальних закладах при вивченні дисципліни «Медичне право» повинен:

1. Навчитись аналізувати рекомендовані джерела, що стосуються прав людини у сфері медичної діяльності;

2. Узагальнити та засвоїти знання, отримані ним з різних джерел;

3. Підготувати відповіді на різні теоретичні запитання та виконувати практичні задачі.

Згідно з навчальним планом, окрім лекційного курсу з дисципліни «Медичного права», проводяться семінарські заняття з метою контролю підготовки та оцінки рівня знань студентів.

Семінарські заняття повинні вміщати теоретичні запитання, що стосуються сфери охорони здоров'я, запитання для самоконтролю, ситуаційних задач та тестових завдань. Підготовка до семінарських занять базується на самостійному ознайомленні та аналізі нормативно-правових актів у сфері медичної діяльності України та інших країн.

Запитання для самостійного контролю, ситуаційні задачі та тести виконуються студентами на семінарських заняттях. Кожен тест містить 5 відповідей. І лише одна із них вірна. Відповіді для самоконтролю повинні бути чіткими та зрозумілими для викладача та аудиторії. Студент аргументує їх, спираючись за законодавчі акти, що регулюють сферу медичної діяльності. Розв'язання ситуаційних задач готується у письмовій чи усній формах після детального аналізу сфери медичних відносин та норм, що її регулюють.

Для оцінювання знань студентів-медиків проводяться різні системи опитування та встановлюються основні завдання такі як:

- 1) визначення рівня прояву та розвитку системи компетенцій студентів-медиків;

- 2) виявлення, перевірка та оцінювання рівня здобутих знань, умінь та навичок студентів і якість засвоєння ними навчального матеріалу з дисципліни «Медичне право» на всіх етапах навчання;

- 3) оцінювання систематичної самостійної роботи та пізнавальної активності студентів;

- 4) розвиток медико-правових здібностей студентів вищих медичних закладів;

- 5) оцінювання ефективності індивідуальної роботи студентів-медиків;

- 6) розроблення заходів для підвищення якості навчання через навчальні інноваційні технології та застосування методів ефективного здобуття медико-правових компетентностей.

Для оцінювання початкового рівня знань і вмінь студентів використовуються ситуаційні задачі та розв'язання тестів. При цьому, щоб розв'язати

задачу обираються два студенти та пропонується їм на вибір декілька варіантів вирішення поставлених перед ними завдань, на які вони повинні самостійно дати відповідь з необхідною аргументацією та посиланнями на законодавство України. Для цього студентів потрібно всебічно дослідити викладену в задачі ситуацію та дати їй правову оцінку на підставі нормативно-правових актів, грамотного тлумачення правових норм, що підлягають застосуванню. В кінці відповіді сформулювати вірне та обґрунтоване рішення.

Вирішення даних ситуаційних задач та тестів надасть можливість майбутньому медичному представнику орієнтуватись у медичному законодавстві України та навчить аргументувати свою думку, використовуючи наукові та нормативно-правові джерела. А також набуте вміння пов'язати з практичною діяльністю.

Що стосується перевірки вищого рівня знань і вмінь студентів-медиків, використовуються практичні завдання та інтерактивні методи, що проявляються через спільну роботу студентів у малих групах.

Ефективним різновидом практичних занять є рольові ігри, що проводяться під час семінарського заняття. З одного боку це студенти-доповідачі, що виступають у ролі експертів з спірних питань (наприклад: Чи забороняти абортів в Україні на законодавчому рівні? Чи необхідна евтаназія в Україні? та ін.). Їхні доповіді рецензуються та оцінюються іншою групою – студентами-рецензентами, що складається з 3-4 осіб, а студенти що не згодні з думкою ні рецензентів, ні експертів виступають у ролі опонентів. Очолює таку гру студент-головуючий, що надає слово по черзі усім учасникам, також підводить підсумки кожної відповіді, а наприкінці гри визначає групу переможців.

Іншим різновидом гри зі студентами на семінарських заняттях з дисципліни «Медичного права» є прес-конференція. При цьому один студент виконує роль прес-секретаря та веде конференцію, а інші студенти мають можливість відчувати себе журналістами, ставлячи запитання експертам з проблем, що винесені на розгляд семінару.

Вивчення матеріалу у формі рольової гри характеризується високим рівнем узагальнення знань, умінь та навичок як загальних, так і фахових компетентностей у студента-медика.

Найбільш цікава форма семінару побудована на основі евристичної бесіди. Студенти дають відповіді на запитання, що містяться в плані їхнього семінарського заняття. Ці відповіді повинні мати творчий характер і вимагають творчого продуктивного мислення. Така форма проведення семінарського заняття часто перетворюється у дискусію, що характеризується вищим рівнем дослідження теми. Адже базується на обміні думками між усіма учасниками, що привчає студентів самостійно мислити, не говорити завченими фразами. Ця форма опитування сприяє розвитку у студента-медика аналітичних навичок та вмінь, породжує власну точну зору.

Важливу роль у вивченні навчальної дисципліни «Медичне право» відіграє завдання для самостійної роботи студентів-медиків. Вид такої діяльності для майбутніх лікарів має на меті набуття додаткових вмінь, перевірка отриманих знань, вироблення фахових компетентностей.

Висновки та пропозиції. Формування професійної компетентності майбутнього фахівця здійснюється через зміст освіти, що містить у собі не тільки перелік навчальних предметів, але й професійні навички й уміння, які формуються в процесі оволодіння не лише медичними предметами, але й дисципліною «Медичного права». Саме у процесі навчання у вищому навчальному закладі в майбутнього медичного працівника формуються необхідні професійні та поруч з тим і правові якості, знання, уміння, необхідні для того, щоб бути конкурентноздатним на професійній ниві, здатними практично вирішувати життєві й професійні проблеми.

Компетентнісний підхід у підготовці молодого лікаря формує у нього здатність навчатись та самонавчатись, що в майбутньому забезпечить більшу гнучкість у взаємовідносинах з роботодавцями та пацієнтами. Окрім цього, реалізація даного підходу до системи вивчення дисципліни «Медичного права» дозволяє вирішити актуальне протиріччя між орієнтацією професійної освіти на удосконалення технологій навчального процесу для студентів-медиків.

Отже, на сьогодні актуальним у сфері вищої медичної освіти є компетентнісний підхід, який спрямований на досягнення кінцевої мети: переходу від теоретичних знань, вмінь, навичок до практики.

Список літератури:

1. Медична освіта у світі та в Україні / Ю. В. Поляченко, В. Г. Передерій, О. П. Волосовець [та ін.]. – К.: Книга плюс, 2005. – 383 с.
2. Дьяченко Б. Василь Сухомлинський у діалозі з компетентнісним підходом / Б. Дьяченко // Освіта на Луганщині. – 2008. – № 29. – С. 13-16.
3. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138-143.
4. Шапошников К. В. Контекстный подход в процессе формирования профессиональной компетентности будущих лингвистов переводчиков: автореф. дисс. на соискание научной степени канд. пед. наук: 13.00.08 / Шапошников Константин Владимирович. – Йошкар-Ола, 2006. – 26 с.
5. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 1556-VII.
6. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ: [у 2 ч.]. Ч. 2 / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. І. Ляшенко (заст. голови) та ін.] – К.: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2014 – 292 с.
7. Уйсімбаев Н. Развитие профессиональной компетентности – шлях до підготовки висококваліфікованих фахівців [Текст] / Н. Уйсімбаева // Рідна школа. – 2006. – № 9. – С. 17-19.
8. Медицинское образование в мире и в Украине / [Ю. В. Поляченко, В. Г. Передерій, А. П. Волосовец и др.]. – Харьков: ИПП «Контраст», 2005. – 464 с.

9. Хлызова Н. Ю. Интерпретация понятий «компетентность» и «компетенция»: к проблеме систематизации научной терминологии // Медиаобразование: от теории – к практике / Составитель И. В. Жилавская; Ч. 2. Томск: НОУ ВПО ТИИТ, 2008.

Мельникова К.М.

Тернопольский государственный медицинский университет
имени И.Я. Горбачевского

РЕАЛИЗАЦИЯ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В СИСТЕМЕ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «МЕДИЦИНСКОЕ ПРАВО» ДЛЯ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Аннотация

В статье рассмотрены сущность, функции и особенности реализации компетентностного подхода в изучении дисциплины «Медицинское право», осуществлен теоретический анализ научных источников с целью исследования истории возникновения, особенностей реализации этого подхода в практике медико-правового образования. Формирование высококвалифицированного специалиста медика на додипломном уровне невозможно без овладения им определенного уровня правовых и медицинских знаний, в том числе прав человека (пациента) в сфере здравоохранения. Также, в статье исследуется соотношение правовой компетентности и компетенции будущего медицинского работника в его профессиональной деятельности. Рассмотрены предложения воплощения правовой компетенции в ряд нормативно-правовых актов в сфере здравоохранения.

Ключевые слова: компетентностный подход, медицинское право, правовая культура, правовое сознание, навыки, умения, правовая компетенция, кредитно-модульная система, студент-медик.

Melnukova K.M.

I.Ya. Horbachevsky Ternopil State Medical University

COMPETENT APPROACH IMPLEMENTATION IN THE COURSE OF STUDYING «MEDICAL LAW» FOR MEDICAL STUDENTS IN THE INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

Summary

The article examines the nature, functions and features of competent approach implementation in the course of studying «Medical Law»; the theoretical analysis of scientific sources to investigate the history of origin, the peculiarities of the implementation of this approach in practice of medical and legal education was made. Training a highly qualified medical specialist at undergraduate level is impossible without mastering by him a certain level of legal and medical knowledge, including Human Rights (of a patient) in the field of health care. Furthermore, the article examines the relationship between legal expertise and competence of future medical employee in his professional activities. The proposals for embodiment of legal competence in a number of regulations in the health care were considered.

Keywords: competent approach, medical law, legal culture, legal awareness, skills, abilities, legal competence, the credit-module system, a medical student.